

Utfordringer i religionsmøtet

Sammendrag

Den norske kirke stilles på alle nivåer overfor utfordringer knyttet til hvordan man skal møte mennesker som tilhører andre religioner. Møtet mellom troende skjer på mange arenaer og på forskjellige måter. Gjennom en prosess i Mellomkirkelig råd og rådets teologiske nemnd er det utviklet en kortfattet *Veiledning i religionsmøte* som retter seg mot de utfordringer som menigheter i Den norske kirke kan møte i sine lokalsamfunn. Veiledningen er formulert rundt et utvalg holdninger som bør gjennomsyre kirkens arbeid med disse problemstillingene. Kirkemøtet inviteres nå til å vedta veiledningen og anbefale den overfor menigheter og andre relevante instanser (for eksempel institusjonspresttjeneste) i vår kirke.

Når saken er oppe til behandling er det naturlig å informere Kirkemøtet om bredden av det arbeidet som skjer på dette feltet i Den norske kirke. Saksorienteringen gir derfor en kortfattet orientering om bakgrunnen for at religionsmøteutfordringer nå settes på Kirkemøtets dagsorden, om religionenes stilling i Norge, om konkret kirkelig engasjement på området og om teologisk bearbeiding av de problemstillingene som det religiøse mangfoldet reiser.

Forslag til vedtak

Kirkerådet anbefaler Kirkemøtet å fatte følgende vedtak:

Kirkemøtet vedtar *Veiledning i religionsmøte* og oppfordrer bispedømmer, menigheter og andre relevante instanser i Den norske kirke til å legge den til grunn for sitt arbeid i møte med andre religioner.

Saksorientering

De siste årene har vi opplevd en sterkt økende oppmerksomhet om religionenes betydning også i den moderne verden. Tross forestillinger om en uunngåelig sekulariseringsprosess, ser vi at betydningen av religion er stor mange steder, og ofte økende: Kristendommen, særlig pentekostale og evangelikale bevegelser, vokser i Latin-Amerika, Afrika og Asia, og i det tidligere Øst-Europa og Sovjetunionen opplever blant annet ortodokse kirker ny oppblomstring etter de kommunistiske regimenenes fall. I Midtøsten er det en tendens til at islamske og islamistiske bevegelser får sterkere oppslutning der en mer sekulært orientert arabisk selvbevissthet tidligere har rådd grunnen. I Asia har vi sett en ny hinduisk nasjonalisme i India, og buddhismen opplever fornyelse og vekst flere steder. Alt dette skjer parallelt med prosesser, ofte kalt globalisering, som gir økende mobilitet og gjør mennesker i ulike deler av verden stadig mer avhengige av hverandre. Når religionsmøte kommer på dagsorden i Norge, henger det tett sammen med slike mer generelle utviklingstrekk i vår tid.

Formålet med denne saken er å gi et bidrag til refleksjon om og praktisk arbeid med de utfordringer som møter Den norske kirkes menigheter i et flerreligiøst samfunn. Kirkemøtet inviteres til å vedta en kortfattet veiledning i religionsmøte som har menigheter og andre lokale sammenhenger (for eksempel institusjonspresttjeneste) som primær målgruppe. Veiledningen vil ikke være bindende, men nettopp – veiledende. Den er praktisk og konkret orientert, men fundert på grunnleggende teologisk og etisk refleksjon.

Når saken står på Kirkemøtets dagsorden, er det naturlig å gi en kortfattet orientering om sider ved Den norske kirkes engasjement i møte med andre religioner i Norge. Dette gir nødvendig bakgrunnsinformasjon for det vedtaket som foreslås fattet.

Avgrensning

Temaet religionsmøte er tett forbundet med andre temafelt som Kirkemøtet har oppmerksomheten rettet mot. Kirkemøtet 2005 behandlet saken ”En misjonerende kirke” (KM 05/05) og uttalte blant annet ”Som en bekjennende, tjenende og åpen kirke skal [kirken] dele det gode budskapet om Guds frelse i Jesus Kristus med alle og slik være en misjonerende kirke. Sammen med hele den verdensvide kirke deler vi budskapet gjennom dialog, forkynnelse, fortelling og nærvær.” Et viktig premiss i arbeidet med religionsmøtet er at kirken tydelig må være åpen om sine intensjoner i møter med mennesker av annen tro. Det betyr at det vil finnes noen anledninger for evangelisering med det formål at mennesker skal finne fram til den kristne tro, og andre anledninger der man ikke har dette siktemålet. I denne saken er det først og fremst den siste typen religionsmøte som behandles. Religionsmøte handler derfor ikke om misjon i betydningen evangelisering. Det inngår imidlertid i kirkens oppdrag å møte alle mennesker med respekt fordi alle mennesker er skapt i Guds bilde.

Den aktuelle religionsmøtesituasjonen i Norge er nært knyttet til den nye innvandringen til Norge de siste tiårene. Religionsmøte, integrering og migrasjon er derfor tett forbundet. Kirkemøtet 2005 behandlet saken ”Norsk asyl- og flyktningpolitikk” (KM 06/05) og Kirkemøtet 2006 inviteres til å ta opp temaet ”Innvandring og integrering – Den norske kirkes rolle i et flerkulturelt samfunn” i sak KM 11/06. I saken om religionsmøtet vil derfor disse temaene bare i begrenset grad bli belyst.

I 1999 behandlet Kirkemøtet saken ”Kirken i møte med den åndelige lengsel i vår tid” (KM 12/99), og i ettertid har det på ulike måter vært arbeidet med kirkens møte med åndelig søkende mennesker og med den såkalte nyreligiøsiteten. Dette er religionsmøte i vid forstand. I denne saken er det imidlertid møtet med annen organisert religion, primært de store verdensreligionene, som blir behandlet. Temaet er kirkens møte med mennesker som aktivt og bevisst ønsker å tilhøre en annen religion.

Dermed er også en siste vesentlig avgrensning antydnet: Til tross for at det finnes en del likheter mellom dagens erfaringer i religionsmøtet på den ene siden og tidligere og samtidige erfaringer med økumenisk arbeid på den andre siden, må disse holdes klart atskilt. Det økumeniske arbeidet har kirkens enhet som både utgangspunkt og målsetting og forutsetter et grunnleggende fellesskap i troen på den treenige Gud. Religionsmøtet har et annet utgangspunkt, nemlig en erkjennelse av at vi ikke deler den samme tro, men likevel ønsker et respektfullt møte og er åpne for praktisk samarbeid når det ligger til rette for det. Økumenisk samarbeid er følgelig ikke en del av den saken som nå behandles.

Bakgrunn

Møtet mellom kristendom og andre religioner har vært med å forme den kristne tro gjennom hele kirkens liv. Somme tider har møtet vært preget av respekt og dialog, men like ofte har møtet vært konfliktfylt. For kirken i Norge skjer det noe nytt når andre religioner begynner å spille en aktiv rolle her i landet, slik det har skjedd over de siste tiårene.

Vinteren 2006 kom religion og religionsmøte på dagsorden på en helt særegen måte i forbindelse med striden i kjølvannet av publiseringen av karikaturer av profeten Muhammed. Forløpet av reaksjoner og motreaksjoner er kjent og skal ikke gjentas her. De internasjonale reaksjonene viste med tydelighet både religionens betydning for menneskers identitet og selvfølelse og det potensialet religiøse følelser har til å mobilisere folk selv om de grunnleggende motiver er av politisk karakter.

I Norge opplevde vi også sterke reaksjoner. Samtidig viste forløpet av debatten i Norge at mange års møysommelig kontaktarbeid mellom kristne og muslimske ledere hadde skapt grunnlag for tillitsfull samtale i en akutt vanskelig situasjon. Derfor kunne kristne og muslimske ledere stå sammen om felles uttalelser der man tok avstand fra trykningen av karikaturene, slo ring om ytringsfriheten og tok avstand fra all vold og trusler mot dem som trykket eller forsvarte tegningene. Slik fikk saken i Norge en annen utvikling enn for eksempel i Danmark. Mellomkirkelig råd ble en sentral aktør i dette. En rapport med en sammenfatning av Mellomkirkelig råds engasjement i saken ble forelagt Mellomkirkelig råd i mars 2006. Denne kan fås ved henvendelse til sekretariatet.

Mange utviklingstrekk på den globale politiske arena blir nå forstått innenfor rammen av en konflikt mellom vestlig kultur på den ene siden og islamsk eller islamistisk aggresjon på den andre siden. Frykt for fremvekst av islamistisk terrorisme, både i den muslimske verden og internt i vestlige land, er stor. Terrorhendelser har da også vist at islam blir brukt til å legitimere grusomme anslag mot tilfeldige sivile. I dette har noen sett en bekreftelse av Samuel P. Huntingtons tese om et sivilisasjonenes sammenstøt (i boka *The Clash of civilizations and the remaking of world order*, 1996 som tar utgangspunkt i en artikkel med samme tittel fra 1993). Det har imidlertid også vært mange som har påpekt hvor nødvendig det er å anerkjenne og forstå det store mangfoldet innenfor islam og muslimsk kultur, både i muslimskdominerte land og i vestlige samfunn. I den vestlige verden, og også i Norge, har vi

dessuten sett tendenser til fremveksten av en generaliserende islamfrykt som rammer mange muslimer som helt ubegrunnet blir stilt til ansvar for marginale muslimske gruppers voldshandlinger. I Norge så vel som i andre land har erfaring vist at slik ubegrunnet og stigmatiserende frykt kan motvirkes når det skapes arenaer der alminnelige mennesker av ulik tro kan møtes og etablere tillitsfulle relasjoner.

Kirkens forhold til jødedommen har vært en utfordring gjennom mye av kristendommens historie. I dag ser vi tydelig at kristendommens dype røtter innenfor jødedommen tilsier at relasjonen mellom kristne og jøder vektlegges særlig. Men kirken har en mørk historie knyttet til jødehat og forfølgelse. I vår tid er det tegn som tyder på at antisemittismen i noen kretser er i fremmarsj. Derfor er det viktig at dialog med jødiske ledere bidrar til økt innsikt i dette problemet. I omtale av konflikten i Midtøsten er det helt avgjørende å skjelve mellom legitim kritikk av staten Israel på den ene siden og stereotype og karikerte framstillinger av jøder og jødisk tro på den andre.

Mye av oppmerksomheten rundt møtet mellom religioner dreier seg nå om møtet mellom kristendom og islam. Det er mange grunner til det. I Norge er islam med stor margin den største minoritetsreligionen, og islam er følgelig den religion utenom kristendommen som stadig gjør seg gjeldende i det offentlige rom. Det er imidlertid grunn til å minne om at religionsmøtet også dreier seg om møtet med andre religioner. Bosetningsmønstre blant innvandrere gjør at enkelte lokalsamfunn i Norge opplever at hinduer, buddhister eller sikher er den største minoritetsreligionen.

Statistikk

Det hefter stor usikkerhet ved alle anslag over religioners utbredelse i verden. Dette henger sammen med spørsmål om definisjon av tilhørighet til en religion så vel som mangelfull statistikk i svært mange land. Følgende oversikt er avrundede tall basert på opplysninger i Encyclopædia Britannica:

Kristne: 2 milliarder (hvorav ca 1 milliard tilhører den romerskkatolske kirke)
Muslimer: 1,2 milliarder
Hinduer: 850 millioner
Buddhister: 390 millioner
Sikher: 25 millioner
Jøder: 15 millioner

Til sammenlikning har verdens lutherske kirker om lag 65 millioner medlemmer.

Også norsk statistikk er usikker. Tall for religionstilhørighet kan kalkuleres på ulike måter. Man kan for eksempel ta utgangspunkt i trossamfunnenes medlemstall, spørreundersøkelser og/eller den etniske sammensetningen i innvanderbefolkningen.

Denne oversikten er basert på Statistisk sentralbyrås tall for 2004 og gjelder registrerte medlemmer i trossamfunn i hver gruppe. Tallene er avrundet:

Den norske kirke: 3,8 millioner
Andre kristne trossamfunn: 190 000
Islamske trossamfunn: 80 500
Buddhistiske trossamfunn: 10 000

Hinduiske trossamfunn: 3 300
Sikher: 3 100
Jøder: 1 000

Human-Etisk Forbund har til sammenlikning omkring 70 000 medlemmer.

Særlig når det gjelder religioner som er sterkt representert i innvandrerbefolkningen, må vi regne med at tallene i realiteten er betydelig større i det mange ikke registrerer seg som medlem i et trossamfunn. Jan Opsal har ved å sammenstille ulike kilder og anslag kommet til at det reelle antall muslimer i Norge er omkring 150 000 (i boka *Islam: Lydighetens vei*, 2005). Den muslimske befolkningen i Norge er sammensatt. Personer med bakgrunn fra Pakistan, Somalia, Bosnia, Tyrkia, Irak, Iran og Marokko utgjør betydelige muslimske innslag i det norske samfunnet. Det er imidlertid verdt å huske på at det i innvandrerbefolkningen også er store grupper av kristne.

Islam i Norge

Muslimske moskeer (menigheter) er ofte basert på etnisk eller språklig tilhørighet. I Oslo, hvor andelen muslimer er høyest, finnes for eksempel store pakistanske, tyrkiske, bosniske og arabisk-talende moskeer. I andre byer og på mindre steder er det en større tendens til at muslimer organiserer seg på tvers av etniske og språklige grenser. Islamsk råd Norge (IRN) er en paraplyorganisasjon som organiserer 21 muslimske menigheter med et totalt medlemstall på om lag 45 000. Både sunni- og shiamuslimske menigheter er medlemmer.

I IRNs vedtekter er organisasjonens formål bestemt slik:

1. Arbeide for at muslimer kan leve i samsvar med islamsk lære i det norske samfunnet og bidra til å bygge opp en norsk-muslimsk identitet.
2. Fremme samhold blant muslimer i Norge og ivareta medlemsorganisasjonenes rettigheter og interesser.
3. Være brobygger og dialogpartner som skaper gjensidig forståelse og respekt mellom muslimer og ikke-muslimer i Norge, med hensyn til religion, kultur og moralske verdier.

Islamsk råd arbeider for eksempel med en felles kalender for muslimske helligdager (som kan beregnes på litt ulike måter) og felles tiltak for godkjenning av halal-mat. IRN representerer også muslimene overfor myndighetene og i Samarbeidsrådet for tros- og livssynssamfunn og er i økende grad et talerør for muslimer i den offentlige samtalen.

Islamsk råds nettsider finnes på www.irn.no

Tross et mangfold av muslimske menigheter i Norge, finnes det nesten ikke moskebygninger bygd til dette formålet. De fleste moskeer er ombygde forretningslokaler eller lagerbygninger. Den første nybygde moskeen i Norge tilhører menigheten World Islamic Mission og sto ferdig i Åkerbergveien i Oslo i 1995. I 2006 åpnet en rehabilitert og utbygd moske med tydelig moské-arkitektur tilhørende Norges største muslimske menighet, Central Jamaat-e Ahl-e Sunnat, i Urtegata i Oslo.

En omfattende spørreundersøkelse utført blant norske muslimer av TNS Gallup for TV 2 våren 2006 ga interessant informasjon om holdninger og praksis blant norske muslimer. Et gjennomgående trekk var at muslimers holdninger til mange spørsmål avviker mindre fra det

norske gjennomsnittet enn mange forventet. Omkring 30 prosent av muslimene oppga at de deltar minst en gang i måneden i religiøse seremonier. Gjennomsnitt for hele befolkningen er 15 prosent. 15 prosent av muslimene mener at det norske samfunnet er umoralsk mot 20 prosent i totalbefolkningen. 14 prosent mener at muslimske lover (sharia) bør innføres i Norge, mens 72 prosent er imot dette. Muslimer i Norge er mye mindre redd for at muslimske fundamentalister skal gjennomføre aksjoner her i landet enn gjennomsnittet av befolkningen, 22 prosent blant muslimer mot 55 prosent i befolkningen som helhet.

Fullstendig oversikt over resultatene av undersøkelsen finnes på
http://pub.tv2.no/multimedia/TV2/archive/00248/TNS_Gallup_-_muslim_248757a.pdf

Eksempler på religionsdialog lokalt i Norge

Den norske kirke er involvert i en rekke lokale tiltak i Norge for å bringe mennesker av ulike tro sammen til samtale og felles handling. Her følger noen få eksempler. Det finnes ingen sentral oversikt over slikt arbeid.

Brydalen:

Brydalen menighet er den minste av menighetene i Tynset med bare ca. 100 innbyggere. I fjor tok menigheten initiativ til å starte et interreligiøst treff hvor målsettingen var å bli kjent med hverandre og med de religionene hver enkelt tilhørte. I år videreutvikles dette til ikke bare å være et treffpunkt for de voksne, men et "treff for alle" hvor også de barna som deltar i menighetens trosopplæringsprosjekt har sin plass.

Løten:

I samarbeid med Frivillighetssentralen har Den norske kirke invitert til temamøter med overskriften "De hellige bøker – Bibelen og Koranen". På hvert møte har det vært to innledninger, en ved en muslim og en ved en kristen. Noen av temaene som har vært oppe er ekteskap, død og gravferdsritualer, kjønn og likestilling, og forsvar og krig. Det har vært omkring 50 deltakere, hvorav om lag 1/3 muslimer.

Trondheim:

Siden 2002 har det vært jevnlig kontaktmøter mellom representanter for Muslim Society og Den norske kirke. Gruppen har møttes i kirker og moskeer og deltakerne har blant annet introdusert hverandre for sentrale deler av egen tro og gudstjenesteliv. Det har vært rom for å diskutere ulike utfordrende spørsmål, og høsten 2005 arrangerte gruppen i samarbeid med Trondheim kommune en stor høring om innvandreres møte med barnevernet der offentlige organer, blant annet Barneombudet, var representert.

Stavanger:

I Stavanger har det i flere år vært et aktivt interreligiøst arbeid, blant annet med et interreligiøst råd. Arbeidet har mottatt noe offentlig støtte og hatt en sekretær ansatt i en deltidsstilling. Stavanger biskop har ved flere anledninger samlet religiøse ledere til samtale om aktuelle problemstillinger. I forbindelse med striden om muhammedkarikaturene avga Muslimsk Fellesråd i Stavanger, Biskopen og Bispedømmerådet en felles uttalelse i februar 2006.

Oslo:

Fra 2003 til 2005 møttes en gruppe av jøder, muslimer og kristne til jevnlig dialogmøter der Oslo domkirkes menighet var en viktig aktør.

De siste årene er det etablert et nettverk av kirkelige ansatte som arbeider i menigheter med særlige utfordringer på dette feltet. Nettverket har avholdt flere seminarer. Arbeidet integreres nå i Oslo bispedømmes prosjekt "Gud i storby".

I alle de større byene er det en rekke menigheter i områder med stor innvandrerbefolkning som har erfaring med lokale tiltak for samhandling og samtale.

Også en rekke organisasjoner innenfor Den norske kirke er involvert i lokale tiltak for religionsmøte, blant annet Kristent Interkulturelt Arbeid (KIA), Dialogsenteret Emmaus og misjonsstiftelsen Areopagos.

Arbeid i regi av de sentralkirkelige rådene

Det er arbeidet som skjer i regi av de sentralkirkelige rådene som er Kirkemøtets primære ansvarsområdet, og dette gis derfor noe fylligere omtale i det følgende. Arbeidsfeltet sorterer i hovedsak under Mellomkirkelig råd.

Religionsmøte og menigheten (ROM)

Høsten 2006 igangsettes et nytt prosjekt, Religionsmøte og menigheten (ROM) for å bistå lokale religionsmøtetiltak av det slaget som er nevnt over. En prosjektleder, sokneprest Hans Erik Raustøl, er tilsatt i en toårig prosjektperiode. Prosjektet er et samarbeid mellom Mellomkirkelig råd, Areopagos, Kirkens Nødhjelp og Det norske misjonsselskap.

Formålet med prosjektet er å bidra til at ideer og erfaringer fra lokalt arbeid kan utveksles mellom menigheter slik at det blir til inspirasjon og veiledning for andre. Det vil bli arrangert kurs og seminarer, og en nettside under www.kirken.no vil bli utviklet til en ressursbank for dem som arbeider lokalt med disse spørsmålene. Prosjektet er inspirert blant annet av et liknende tiltak i Danmark, Folkekirke og religionsmøde (www.religionsmode.dk).

Kontaktarbeid på nasjonalt nivå

Kontaktarbeid mellom trossamfunnene på nasjonalt nivå har ingen lang historie i Norge. Blant tidlige møtearenaer var Nansenskolens dialogprosjekt "Felleskapsetikk i et flerkulturelt Norge" som begynte i 1992 og prosjektet "Religion, livssyn og menneskerettigheter i Norge" (1995). Disse ble viktige for oppbyggingen av tillitsfulle relasjoner mellom ledere for ulike religioner. I Verdikommisjonens arbeid (1998 til 2001) inngikk også en arbeidsgruppe for religionsdialog med bred deltakelse fra ledere for tros- og livssynssamfunn i Norge.

Et særegent trekk ved religionsdialogen i Norge er at Human-Etisk Forbund har spilt en aktiv rolle. Det tales derfor ofte om møter mellom tros- og livssynssamfunn heller enn om møter mellom religioner. Ingen andre vestlige land har en tilsvarende sterk organisert sekulærhumanistisk bevegelse.

Samarbeidsrådet for tros- og livssynssamfunn (STL)

STL ble etablert i 1996 og har i dag 12 medlemssamfunn: Bahá'í samfunnet i Norge, Buddhistforbundet, Den norske kirke v/Mellomkirkelig råd, Det Mosaiske Trossamfund, Gurduara Sri Guru Nanak Dev Ji (sikher), Holistisk Forbund, Human-Etisk Forbund, Islamsk Råd Norge, Jesu Kristi Kirke av Siste Dagers Hellige, Nye Norges Kristne Råd, Oslo Katolske Bispedømme og Sanatan Mandir Sabha, Norway (hinduer). Kristensamfunnet er

observatører.

Hvert av medlemmene deltar med to representanter. Arbeidet er basert på konsensus, slik at det ikke gjøres vedtak dersom noe medlem er imot. Mellomkirkelig råd oppnevner Den norske kirkes to medlemmer. Leder for rådet er for tiden Jan Benjamin Rødner fra Det Mosaiske Trossamfund. Rådet møtes omkring seks ganger i året. Et arbeidsutvalg, der Den norske kirke deltar, møtes oftere. Rådet mottar støtte fra Kultur- og kirke departementet. Slik finansieres en full stilling som koordinator for rådets arbeid. Etter at tilskuddet i 2006 er økt, er det etablert et toårig prosjekt for å fremme lokalt religionsmøte. Det er naturlig for Den norske kirke at det etableres samarbeid mellom prosjektet Religionsmøte og menigheten (som er Dnks eget prosjekt) og dette fellesprosjektet under STL.

STL arbeider med saker der tros- og livssynssamfunnene har felles interesser og arrangerer møter og konferanser der ulike synspunkter på sentrale spørsmål kan brynes mot hverandre. I øyeblikket er diskusjonen omkring stat og kirke et viktig tema for STL, men det siktes ikke mot å komme fram til synspunkter som alle medlemssamfunnene kan forventes å slutte seg til, på de grunnleggende spørsmålene.

STL er tilbakeholden med å uttale seg om aktuelle politiske saker og avstår konsekvent fra å diskutere utenrikspolitiske spørsmål. Rådet brukes i økende grad av myndighetene som et bindeledd mellom myndighetene og trossamfunnene. STL sto bak en stor felles minnemarkering etter tsunamikatastrofen i julen 2004, men arrangerer normalt ikke slike fellesmarkeringer.

STLs nettsider finnes på www.trooglivssyn.no

Oslokoalisjonen for tros- og livssynsfrihet

Oslokoalisjonen ble startet etter den store Oslokonferansen for tros- og livssynsfrihet i 1998 der Mellomkirkelig råd var en sentral drivkraft og er et samarbeid mellom Senter for menneskerettigheter ved Universitetet i Oslo, Samarbeidsrådet for tros- og livssynssamfunn og Mellomkirkelig råd. Oslokoalisjonen er i hovedsak finansiert gjennom prosjektbevilgninger fra Utenriksdepartementet og har et sekretariat med til sammen ca. ett årsverk. Svært mye av arbeidet utføres av aktivister og akademikere som arbeider uten vederlag.

Oslokoalisjonens arbeid er basert på menneskerettighetskonvensjonenes bestemmelser om religionsfrihet. Det arbeides gjennom prosjekter knyttet til konkrete land. Det har blant annet vært arbeidet med prosjekter i Aserbajdsjan, Sri Lanka, Kina, Indonesia og Marokko.

Oslokoalisjonens nettsider finnes på www.oslocoalition.org

Kontaktgruppen mellom Mellomkirkelig råd og Islamsk råd Norge (IRN)

Kontaktgruppen ble etablert i 1993 og har hatt fra to til fire årlige møter. Mellomkirkelig råd oppnevner Den norske kirkes medlemmer i gruppen. Domprosten i Oslo har vært den fremste kirkelederen i delegasjonen. Islamsk råds leder har vært medlem av gruppa sammen med andre ledere og imamer fra ulike moskeer. I tillegg til medlemmer fra IRN og Den norske kirke har observatører fra Norges Kristne Råd deltatt.

Møtene har vært tilrettelagt vekselvis av IRN og Mellomkirkelig råd, og dagsorden har ofte vært bestemt av hva som ellers er viktig i samfunnsdebatten, blant annet forholdet mellom stat og kirke, konflikten i Midtøsten, islamfrykt og antisemittisme og homofildebatt.

I forbindelse med debatten etter trykkingen av Muhammed-karikaturene vinteren 2006 ble kontaktgruppa og de relasjonene som gjennom dens arbeid var etablert, av stor betydning for samarbeidet mellom kristne og muslimske ledere.

Førsteamanuensis Oddbjørn Leirvik ved Teologisk fakultet ved Universitetet i Oslo har vært en drivkraft i kontaktgruppas arbeid helt fra begynnelsen. På nettsiden <http://folk.uio.no/leirvik/> har han samlet omfattende dokumentasjon fra kontaktgruppas arbeid. Disse nettsidene er også den beste kilden på Internett til overblikk over det som skrives om islam og interreligiøs dialog i Norge.

Kontaktgruppa mellom Mellomkirkelig råd og Det Mosaiske Trossamfund (DMT)

Det har vært viktig for Den norske kirke å etablere tillitsfulle relasjoner til jødiske ledere. Kontaktgruppa mellom MKR og DMT har vært et slikt tiltak. Gruppa ble etablert i 1997 men har hatt møter med ujevne mellomrom. Dette har blant annet sin årsak i manglende kapasitet på DMTs side. Det jødiske miljøet i Norge er lite, og forventningene til at de deltar i ulike interreligiøse fora er store på mange hold. Blant annet antisemittisme og konflikten i Midtøsten har stått på dagsorden i møter mellom kristne og jødiske ledere.

Teologisk bearbeiding av erfaringer fra religionsmøte

Den norske kirkes medlemmer og ansatte møter mennesker av annen tro i mange ulike situasjoner i dagliglivet: i nabolaget, på arbeidsplassen, i politisk arbeid og i vennekretsen. I tillegg deltar altså Den norske kirke i en rekke mer organiserte møter mellom religioner, både lokalt, regionalt og nasjonalt. Disse møtene kaller på refleksjon og ettertanke av flere slag. For det første er det nødvendig å tilegne seg velfundert kunnskap om andre religioner – inkludert innsikt i det mangfoldet som finnes innenfor hver enkelt religion – og forståelse av hvordan religioner endrer seg når mennesker flytter over landegrensene. Videre er det nødvendig å reflektere over ulike praktiske tilnærminger i religionsmøtet og nyttig å lære av andre om hva som fungerer og ikke fungerer når man vil etablere møteplasser der troende kan møte andre troende. Slik praksis må også styres av en etisk refleksjon om møtet med andre mennesker. Til slutt er det naturlig at det praktiske religionsmøtet ledsages av en teologisk refleksjon om hvordan andre religioner kan forstås innenfor Guds plan for verden. Også den teologiske refleksjonen bør ta utgangspunkt i konkrete erfaringer.

I 1987 påbegynte Norsk Teologisk Næmnd (som det het den gang) under Mellomkirkelig råd et omfattende refleksjonsarbeid om forholdet mellom kristendom og andre religioner. Prosessen resulterte i boka *Tro møter tro*, Verbum, 1990, som er den grundigste bearbeidingen av disse temaene fra offisielt hold i Den norske kirke hittil.

Mye har endret seg på de årene som er gått siden. Ikke minst er innslaget av andre religioner i det norske samfunnet flerdoblet, og religionens betydning i internasjonal politikk er økt kraftig. Temaet er derfor kommet på dagsorden i mange av våre søsterkirker. I Sverige er det arbeidet en del med religionsteologiske spørsmål. De evangeliske kirkene i Tyskland (EKD) har utgitt en stor rapport om temaet, og den episkopale kirke i Skottland utga nylig en rapport som bearbeider tematikken i anglikansk tradisjon.

Kirkenes verdensråd (KV) har arbeidet med religionsmøtet og med religionsteologiske problemstillinger gjennom hele sin historie. Spørsmålet om hvordan andre religioner eventuelt inngår i Guds plan har vært et av de mest kontroversielle spørsmål i den økumeniske bevegelsen. Man har ikke kommet fram til noe entydig svar på dette, men KVs arbeid har gitt mye næring til medlemskirkenes egen refleksjon. Allerede i 1979 utarbeidet KV retningslinjer for religionsdialog. Verdensmisjonskonferansen i San Antonio, USA, i 1989 arbeidet grundig med spørsmålene og utviklet en tenkning som har blitt retningsgivende for mange kirker. I 1990 kom en arbeidsgruppe nedsatt av KV med den såkalte Baar-deklarasjonen som går langt i retning av å tilkjenne andre religioner potensielt frelsende betydning. I forbindelse med verdensmisjonskonferansen i Athen i 2005 ble det bygd videre på arbeidet fra 1989 i et dokument om religionsmøte og gjestfrihet. Også KVs generalforsamling i 2006 satte temaet høyt på dagsorden.

Konferansen av europeiske kirker (KEK) arbeider med aktuelle religionsmøtespørsmål blant annet gjennom Committee for Relations with Muslims in Europe. Her samarbeider man med Den romersk-katolske kirke, slik at både ortodokse, katolikker og protestanter er representert. Gjennom komiteen, der også Den norske kirke er representert, deler kirker i Europa erfaringer og vurderinger av det komplekse samspillet mellom kristendom og islam i Europa.

I tillegg til disse eksemplene på bearbeiding i kirkelig regi kommer det meget omfattende arbeidet med tilsvarende spørsmål i akademisk teologisk sammenheng de siste par tiårene.

I 2004 ga Mellomkirkelig råd sin tilslutning til en veiledning for religionsmøte som ble utarbeidet under en konsultasjon i Oslo i desember 2003 der representanter for kirkene i Porvoo-fellesskapet deltok.

I 2005 og 2006 har Teologisk nemnd under Mellomkirkelig råd på ny beskjeftiget seg med religionsteologiske spørsmål, denne gang på bakgrunn av de brede erfaringene som er gjort i religionsmøtet siden 1990. Prosessen munner ut i et dokument der man ved å reflektere over konkrete situasjoner belyser en rekke teologiske og etiske spørsmål som dermed blir berørt.

Arbeidet i Teologisk nemnd har hatt som utgangspunkt at religionsmøtet ikke truer kristentroens integritet og ikke skal føre til noen form for religionsblanding (synkretisme) eller kompromisser om sentrale punkter i den kristne tro. Samtidig forutsettes det at kristne i møte med mennesker av annen tro kan oppleve å lære noe om mennesker og Gud og dermed utvikle sin egen tro. Det siste er blant annet begrunnet i troen på at alle mennesker er skapt i Guds bilde og at vi derfor kan møte Gud også i mennesker som ikke deler vår tro. Religionsmøtet innebærer i en viss forstand alltid en risiko, men sårbarhet er nettopp en side ved den kristne tro.

For øvrig legger dokumentet også til grunn utsagnet fra verdensmisjonskonferansen i 1989 om at "vi kan ikke peke på noen annen vei til frelse enn Jesus Kristus, men vi kan heller ikke sette grenser for Guds frelsende kraft." Kristnes oppgave er å peke på det vi kjenner, fortelle om det vi har sett og hørt, ikke å vokte grensene mot andre religioner.

Introduksjon til en veiledning i religionsmøte

I tilknytning til den refleksjonsprosessen som har pågått i Teologisk nemnd, har en arbeidsgruppe nedsatt av nemnda blant annet utarbeidet en *Veiledning i religionsmøte* som har konkrete situasjoner i Den norske kirkes menigheter for øye. Veiledningen er også diskutert i

Teologisk nemnd og i Mellomkirkelig råd. Veiledningen er bevisst skrevet som en kristen veiledning. Det kan også være aktuelt å utarbeide veiledere i fellesskap med andre religioner i andre sammenhenger. Disse vil trolig likne den foreliggende veiledningen, men begrunnelsene vil da ikke være basert på den kristne tradisjonen.

Når det skal gis veiledning om hvordan kirken bør møte mennesker med annen tro, er det naturlig å bygge på to punkter som er viktige i kristen etisk refleksjon. For det første den gylne regel: "Alt dere vil at andre skal gjøre mot dere, skal også dere gjøre mot dem" (Matt 7,12). I et multireligiøst samfunn er dette en god ledesnor: Vi kommer ofte langt i vår refleksjon om hvordan andre religioner bør behandles ved å tenke gjennom hvordan vi selv ønsker å bli møtt som kristne. Videre ligger det viktig innsikt i den kristne tanken om skapelsen: Alle mennesker er skapt i Guds bilde. Derfor har alle mennesker, uansett tro, et unikt verd og må behandles deretter. Ingen kan vurderes kun ut fra de synspunkter de har og de handlinger de foretar, men må møtes som individer med uendelig verdi i Guds øyne.

Det er i mange sammenhenger argumentert for at kirken ut fra kristen etisk refleksjon må gi aktiv støtte til menneskerettighetene. Menneskerettighetene sikrer religionsfrihet så vel som tanke- og ytringsfrihet for alle. Dette er viktige momenter når kirken møter mennesker av annen tro. Det påligger Den norske kirke som majoritetskirke et særlig ansvar overfor religiøse minoriteter. Menneskerettighetene foreskriver videre like rettigheter for kvinner og menn, og forbyr diskriminering på bakgrunn av blant annet etnisitet, språk, seksuell legning og alder. Også dette gir veiledning i møte med andre religioner.

Det siste punktet peker i retning av noen av de utfordringene og vanskelige dilemmaer som kan oppstå i møte med annerledes troende: Ulike verdssystemer som ikke kan harmoniseres, kan komme i konflikt. Den kristne kan oppleve at bestemte praksiser i andre religioner bryter så tydelig med tanker om menneskers likeverd at det må påtales og at respektfull samtale blir vanskelig. Det finnes ikke enkle og generelle løsninger på slike problemstillinger. De er ytterst reelle og må vurderes ut fra den konkrete situasjonen. Formålet med en veiledning i religionsmøte er å gi hjelp til å starte den refleksjonen som er nødvendig i den aktuelle situasjonen. Den foreslåtte veiledningen er derfor formulert som holdninger som bør prege kirkens arbeid og refleksjon snarere enn som konkrete forbud og påbud som skal passe i enhver tenkelig situasjon.

Kirkemøtet inviteres nå til å vedta veiledningen og oppfordre menighetene i Den norske kirke til å bruke den aktivt i sitt møte med mennesker av annen tro.